

Migrace Romů ze Slovenska obecně začala krátce po válce a pokračovala i v následujících desetiletích. Byla způsobena nejistou socioekonomickou situací, v níž se po válce ocitlo mnoho romských rodin na válkou zničeném Slovensku, a byla podporována mimo jiné i pracovními příležitostmi a možnostmi najít svůj nový domov v českých zemích.

Musíme mít na paměti, že během prvních let po válce nebyli v českých zemích nově příchozí Romové nikterak vítáni. Byli vesměs považováni za bezpečnostní riziko a obce velmi často viditelně usilovaly o snížení či zastavení takzvaného „přlivu Cikánů“. Místní obyvatelstvo v poválečném období nadále vnímalo Romy prizmatem nacistické ideologie jako asociály a problematické jedince, nejednou byli označováni jako „metla venkova“.

Co se týče samotného města Žatec, do některých historických domů v centru města byly po odsunu Němců nastěhovány romské rodiny původem ze Slovenska. Přesný počet Romů přicházejících do Žatce a okolních obcí v poválečných letech není známý. Jisté je, že se na Žatecko vydávali jednotliví Romové nebo i celé romské rodiny z různých částí Slovenska za prací v zemědělství (postupně bylo sdruženo pod státní statky), následně i v průmyslu. Romové byli zaměstnáni od 50. let například ve státních podnicích Stavební podnik, Šroubárna, Vodosvaz, Komunální služby, Konstriktiva nebo právě na početných státních statcích v rámci celého okresu. Zejména zemědělské práce na statcích měly zpočátku sezónní charakter a nabízely pouze dočasnou práci, po jejímž skončení se museli pracovníci přesunout jinam. Z pohledu státního aparátu v sobě taková zaměstnání nutně nesla nechtěnou fluktuaci. Cílem dobové politiky bylo přitom Romy trvale usadit a převychovat v součást pracujících tříd.

V archivních složkách Státního okresního archivu v Lounech se dochovala řada hlášení krajskému národnímu výboru referátu III v Ústí nad Labem s cílem popsat a kvantifikovat „cikánské obyvatelstvo“ žijící v žateckém okrese.

Podle celostátního *soupisu všech potulných Cikánů a ostatních tuláků práce se štítících, žijících po cikánsku* provedeného v srpnu 1947 se v Ústeckém kraji nacházelo 1166 soupisem definovaných osob. Přesný počet Romů žijících v roce 1947 v bývalém okrese Žatec (v roce 1960 sloučeného s okresem Louny a Podbořany do nově vzniklého okresu Louny) není znám. Ve zprávě Krajského národního výboru z 18. září 1951 žilo v okrese Žatec 117 „cikánů“. Rapidně vyšší číselné údaje za stejné období uvádí zpráva z 8.9. 1951 s názvem *Cikánská otázka v kraji ústeckém*:

*„Počet cikánů ve zdejším městě nelze přesně zjistit, avšak odhaduje se na 1700 osob.“* Za celý okres potom hlášení z uvedeného období odhaduje na 2000 osob „cikánského původu“. Tento početní odhad můžeme považovat za rozhodně silně nadhodnocený, zejména ve městě Žatec, které v té době mělo celkem přibližně 14 tisíc obyvatel. Tatáž zpráva potom cituje závěry (i když neúplné) hlášení místních národních výborů okresy, tedy bez okresního města Žatec. Podle nich bylo „cikánské obyvatelstvo“ podchyceno v následujících obcích okresu: Bitozeves/ Vidovle (14 osob), Hořetice (45), Kounov (16), Měcholupy (2), Počerady (15) a Sedčice (25), celkem jich tedy bylo započítáno 117.

Za stejným účelem vytvořená zpráva *Cikánská otázka – zpráva za měsíc listopad* vznikla o tři měsíce později (7.12.1951) a uvádí, že *„počet cikánů v okrese Žatec se oproti předchozím měsícům podstatně*

*zmenšil a též nebyl zaznamenán příliv cikánů z jiných okresů.“*

V hlášeních okresního národního výboru objevíme také popisy několika úředně stanovených bodů zjišťujících způsob a úroveň života „cikánů“ v jednotlivých obcích okresu. Jednotliví úředníci je vyplňovali značně subjektivně a zaujatě, v rámci dobové rétoriky a nutno říci, že pod jasným vlivem panujících anticikánských stereotypů. V hlášení jednotlivých MNV se objevují protichůdná stanoviska. Některé zprávy popisují způsob života Romů jako málo uspokojivý. Dozvíme se z nich například, že „cikáni neudržují přidělené byty a jejich okolí v čistotě“. Jiná hlášení naopak konstatují, že „žijí normálním způsobem života a jejich pracovní morálka je průměrná až dobrá – jsou oceňováni například jako „dobří pracovníci při obsluze hospodářských zvířat“. Podle jiných hlášení jsou naopak „nespolehliví a mají nízkou pracovní morálku“. Podle některých MNV se „cikáni chovají celkem slušně“, zatímco podle jiných mají „špatnou společenskou morálku, jsou náchylní ke rvačkám a krádežím“.

Celkově v dobových hlášeních postupně začátkem 50. let začal převládat pozitivní tón hodnocení úspěchů na poli řešení převýchovy „cikánských občanů“ v socialistické společnosti. Například zpráva pro KNV v Ústí nad Labem *Pohyb osob cikánského původu* ze dne 16. května 1952 uvádí: „V našem kraji se s poměrně dobrými výsledky řešila otázka osob cikánského původu. ... Podařilo se ve velké míře dosáhnout převýchovy těchto osob, jejich zapojení do pracovního procesu a jejich aklimatizace v občanském životě“.

Potížím čelily jednotlivé národní výbory také na úseku školství, kde se řešil problém nízké docházky romských dětí do školy. Z toho důvodu byla zřízena v Žatci pro děti „cikánského původu“ počátkem školního roku 1950-1951 tzv. cikánská škola. Zprávy ONV a KNV v následujících letech její činnost hodnotily pozitivně a konstatovaly, že „*docházka i chování cikánských dětí jsou uspokojivé*“. V této škole byly soustředovány v následujících letech romské děti. I přes to, že dobová hlášení úřadů tuto školu vyzdvihovala a vychvalovala, ve zprávě ze schůze byra okresního výboru KSČ v Žatci ze dne 27.8.1958 se naopak konstatovalo, že je třeba přestat romské děti zařazovat do jedné třídy a na místo toho se snažit rozptýlit školou povinné děti jdoucí do prvních tříd do různých národních škol v Žatci. Z dnešního pohledu lze konstatovat, že založení tzv. cikánské školy lze vnímat jako počátek praxe segregovaného a etnicky diferenciovaného školství, které má dopad na nižší vzdělanostní strukturu Romů až do dnešních dnů.

## **Zdroje:**

Pavelčíková, N. (2004). *Romové v českých zemích 1945-1989*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu.

Sadílková, H.(2018): (Ne)chtění spoluobčané. Romové v poválečném Československu. In: Pažout, J., Kotrmann, K.: „Nechtění“ spoluobčané. Skupiny obyvatel perzekvovaných z politických, národnostních náboženských i jiných důvodů v letech 1945-1989. , Praha, Liberec: Ústav pro studium totalitních režimů – Technická univerzita v Liberci, pp.98-115.

Archivní fondy:

NA Praha, 850/0/ 3 MV II-D Ministerstvo vnitra II Praha

ONV SOA Louny, fond Žatec Vnitř. 608

SOA Louny, fond KSČ - okresní výbor Žatec